

הרבי הריו"צ ורבי חיים עוזר רקדו יחדיו...

במשך עשרות שנים עמד כ"ק אדמו"ר הריו"צ בקשר רצוף עם הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי בענייני עסקנות הכלל והפרט, במערכות השונות למען יהודי רוסיה ויהודי אירופה בכלל. כאשר היו שניסו לערער על מעמדו של הגאון, נזעק אדמו"ר הריו"צ להגן עליו במכתב מאלף • פרק שני מתוך שניים, הסוקר את הקשר המיוחד בין אדמו"ר הריו"צ לגאון, וגם על מפגש אחד עם הרבי מלך המשיח

מברית המועצות בחודש תשרי תרפ"ח. הגרר"ע לא התמהמה ושיגר מברק ברכה בו ברך את אדמו"ר הריו"צ לרגל בואו צלחה לריגה, מקום משכנו החדש. אדמו"ר הריו"צ אף הוא השיב לו במכתב תודה, ומאז הקשר חודש.

המפגש הראשון ביניהם בתקופה זו היה כאשר הרבי הריו"צ ביקר בוילנה בחודש אדר תרפ"ח. הרבי שהה בוילנה מספר ימים ובמהלכן נערכו ביקורים הדדיים. הרבי הריו"צ סיפר להגרר"ע על מצב יהודי ברית

שורה של פעילויות ציבוריות בשליחות אביו ני"ע. עשרים שנה – בין השנים תרנ"ט ועד תרע"ח – שרר הקשר האמיץ וההדוק בין אדמו"ר הריו"צ לגאון. הקשר כלל התכתבות רצופה, מפגשים רבים ועשייה ציבורית עניפה ומשותפת.

קשר אמיץ זה נותק למעשה לאחר שהשלטון הבולשביקי הוריד את מסך הברזל על רוסיה ואזרחיה, והיכולת לשלוח מכתבים מהכא להתם, הייתה מוגבלת ביותר. אמנם הקשר חודש מיד עם יציאת אדמו"ר הריו"צ

עשרות שנים של עשייה משותפת

הקשר בין כ"ק אדמו"ר הרש"י לגאון הרב חיים עוזר גרודז'נסקי, נמשך, וביתר שאת, עם כ"ק אדמו"ר הריו"צ, לאחר שעלה על כס הנשיאות לאחר הסתלקותו של אביו אדמו"ר הרש"י.

הקשר ביניהם החל למעשה עוד בחיי אדמו"ר הרש"י, כאשר אדמו"ר הריו"צ ניהל

הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי בזקנותו

אדמו"ר הרי"צ בצעירותו

"פעם בא רבנו לויילנה והיה בדעתו לבקר את ר' חיים עוזר. אך ר' חיים עוזר ששמע על בואו של רבנו הקדימו וביקר את רבנו".
את היחס וההערכה המיוחדת שרחש לו הרבי הרש"י, המשיך גם בנו אדמו"ר הרי"צ, כפי שאפשר ללמוד מהאפיונות הבאות:

בקץ תרפ"ח דובר על בחירות להנהלות של קהילות ליטא. אל אדמו"ר הרי"צ פנו הרה"ח הרב שלמה אליהו אושפאל הי"ד רבה של העיירה קורניץ ואחרים, ושאלו את עצתו בעניין. הרבי הרי"צ השיבם כי עליהם לנהוג על פי החלטות שנקבעו באסיפת הרבנים בוילנה בהנהגת הגר"ח ועל היחפץ חיים".

התייחסות מיוחדת ישנה במכתב שכתב הרבי הרי"צ ביום ה' בתשרי תרפ"ט אל דודו ודודתו – הרב משה ע"ה והרבנית חיה מושקא הי"ד (אחותו של אדמו"ר הרש"י). במכתב מסופר כי הגר"ח ינפוש בגלל מצבו הבריאותי באוטוצק (שהינה עיירת נופש ליד וורשה):

"יבודאי יודע כבוד דודי שי מעלת כבוד

כעשרים שנים משנת תרנ"ט עד תרע"ח היינו באים בחלופי כתובים ובהתראות לעיתים קרובים לרגלי העבודה בעסקי הכלל, ותארנו לפניו בכתב את אשר יוכל להכתב, ומה מאוד שמחתי בראותי כי לבבו העדינה ער הוא לכל עניני מדינתנו כאשר מאז ומקדם" (אגרות אדמו"ר הרי"צ חט"ו ע' ריג).

כאמור, הקשר חודש ועמו המכתבים והמפגשים. התכתבות עניפה ורצופה, מפגשים, מסרים על ידי שליחים ועוד היו חלק מהקשר המיוחד בין הגר"ח לרבי הרי"צ.

אדם גדול ורב המעלה

בספר "נשיאי חב"ד ובני דורם" מסופר: "פגישה אחת היתה לרבנו [הרי"צ] עמו [הגר"ח] בהיותם יחד במעיינות הרפואה. בקשר לכך מסופר שר' חיים עוזר טייל פעם ופגש ברבנו כשהולך בלא ליווי, שאלו רח"ע איך זה הולך בלא מלווה? והשיב רבנו שזוהי מנוחתו.

המועצות, והוא הסכים לסייע לו במה שנדרש.

באותם ימים הירבה אדמו"ר הרי"צ להשמיע בפני רבנים ואישי ציבור את המצב האמיתי של יהודי רוסיה, וביקש מהם לתת יד ולעזור ליהודים אלו המדוכאים בגשמיות וברוחניות. לא רבים נחלצו לעזור אך הגר"ח היה מהראשונים שהסכים לסייע, כפי שכותב לו אדמו"ר הרי"צ במכתב ארוך מזו אלול תרפ"ח המפרט את המצב הקשה ברוסיה: **"האחד המיוחד הוא כבוד תורתו אשר פנה להקשיב קול שועת הנדכאים"** (אגרות קודש חלק טו עמוד רב).

לאחר שקרא הגר"ח את התיאור המפורט על מצב יהודי ברית המועצות, נענה לפעול במשנה מרץ לצד אדמו"ר הרי"צ בכדי לעזור ליהודים אלה בדרכים שונות. כחודש לאחר מכן, מציין זאת הרבי הרי"צ במכתב בו מפרט את הפעולות שנעשו עד כה:

"... ונבוא בכתובים עם כבוד ידידי מאז ומקדם הרה"ג המפורסם והנודע לשם תהלה ותפארת גם בעסקנות הציבורית מוהר"ר חיים עוזר שליט"א גראדזענסקי, אשר

שהם עוסקים ביותר עבור אנ"ש החסידים, ולבקש לעשות כל אשר בכוחם לטובת אסירי עם עני ואביון קרוב לשלושה מיליון נפש מישראל המתגוררים בממשלה הסובייטית, בודאי יהיה מעיר לעזור להם בכל העניינים. "וטוב הדבר באמת אם תשולח התמיכה ישר להרבה רבנים שם הזקוקים לעזרה, או על ידי ועד-הרבנים, היינו על ידי הגה"צ 'חפץ חיים' שיי ועל ידי, ועל ידי הרב מליובאוויטש" (קובץ אגרות אחיעזר חלק ב' אגרת רלז).

קמח אין גם בעד כסף

באותם ימים, נסע אדמו"ר הריי"צ לברלין שם נמצא היה המרכז הכספי של הועד המיוחד למשלוח מצות. לאחר זמן יצא 'קול קורא' לתרום עבור מצות ליהודי ברית המועצות. על החתום באו שלושה מגדולי הדור ושלושת יושבי ראש אגודות הרבנים בפולין, ליטא ולטביה.

"אל אחינו בכל אתר ואתר

"עת קרב זמן חרותנו הבא עלינו לטובה, מגיע קול שוועת עמנו וזעקתם מרוסיא; שם דאגה נוראה מעיקה על לבם וממרת חיי כל איש ישראל, הדאגה על דבר הספקת מצה מועד חג הפסח למאות אלפים משפחות יהודים עניים, אשר אין להם במה לקנות מצות ולעשות חג הפסח.

"סיבת הדאגה הוא העוני הגדול בין אחינו ברוסיא... נוסף על כך, השתא הקמח לאפות המצה אינו מצוי כלל, כי השנה הזאת היא שנת בצורת במדינה רוסיא, קמח אין גם בעד כסף אי אפשר להשיגו, ובכל הערים חוסר לחם.

"לפי הספירה אחרונה שהייתה במדינת רוסיא עולה מספר בני ישראל, שני מיליון שבע מאות אלפים נפש, כן ירבו. מצה לפסח דרושה לתשעים אחוז יהודים הנמצאים בארץ רוסיא. "אחינו!

"האם בלילה הזה אחינו ואחיותינו בניהם ובנותיהם, היושבים במדינת רוסיא, ישבו חס ושלוש עטופים ברעב.

"החוב על כל אדם מישראל להפריש נדבתו לשם 'מעות חטים ליהודי רוסיא'.

על החתום באו:

הרב ישראל מאיר מראדין – בעל החפץ חיים; הרב חיים עוזר גראדזנסקי; אדמו"ר הריי"צ; הרב יחזקאל ליבשיץ – אב"ד קאליש ויו"ר אגודת הרבנים דפולין; הרב מנחם מענדל ז"ק אב"ד ריגא ויו"ר אגודת

מברק ברכה ששיגר הגר"ע לרבי הריי"צ לאחר יציאתו מברית המועצות

כלכלי קשה – לא היה די כסף לקנות קמח בכדי לאפות מצות.

הרבי הריי"צ ראה אפוא צורך דחוף והכרחי לשלוח כמויות גדולות של מצות יחד עם 'מעות חטים', כלומר: סיוע כספי נוסף לקראת חג הפסח. בכדי לארגן סיוע בממדים גדולים שכאלה, הקים הרבי הריי"צ ועד מיוחד בו היה חבר יחד עם הגאון 'חפץ חיים' והגר"ע.

היו אכן שנרתמו לסייע אך היו שקטרו באומרם כי הרבי הריי"צ מבקש לבוא לעזרת חסידיו בלבד. בטי"ז בשבט תרפ"ט כתב אדמו"ר הריי"צ להגר"ע מכתב ארוך (אגרות קודש חלק ט"ז עמוד ל) בו הוא מסביר את פשר קרירות הרבנים באירופה לנוכח המצב הנורא השורר ברוסיא. על דבריו אלו במכתב זה כותב אדמו"ר הריי"צ:

"מרוב צערי ויגוני על כללות הקור והקפאון של אחינו שבחוץ לארץ שיי אל מצב אחינו שיי הסובלים ובפרט ההתייחסות הקרה אל כבוד הרבנים שליט"א לא יכולתי דבר, ורק את לבבי שפכתי לפני הרה"ג הגר"ע שליט"א, אשר מעת בואי הנה ת"ל הכניס את עצמו לעבוד לטובת בעלי תורה ולומדי תורה... ומתענין בזה ויודע כל פרטי עניי העבודה לכל סעיפיה."

הגר"ע החליט למזער את חרפת הרבנים שהוציאו לעז, והוא שיגר מכתב מיוחד לרב שמואל יצחק הילמן, מרבניה החשובים של לונדון, ובו מבטל את דברי השקר שדיברו נגד אדמו"ר הריי"צ:

"...הרה"ג מליובאוויטש וחתנו הרב שמריה גור-ארי' בטח כתבו בארוכה, כי להם הדברים יותר מבוררים ואני אבוא רק למלאות את דבריהם ובייחוד להסיר הלעז

הרה"ג הר"ע שליט"א הנודע בשם תהילה זה עשירות בשנים בעסקנותו הגדולה לטובת הכלל שהוד כ"ק אאמ"ר [הרשב"ב] הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"י"ע היה בא עמו בכתובים, וראוי שיבקר אותו. ולא אפונה כי גם דודי שיי יהנה מהיכרות זו, ויהיה לו לעונג כי אדם גדול ורב המעלה הוא" (אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ חטי"ו ע' ריט).

בשלב מסוים הקים הגר"ע בוילנה מרכז חידדים ותלמודי תורה שהושתתו על החינוך המסורתי הישן והטהור. כשהגר"ע שלח מכתבי בקשה לתרום למרכז שהקים – שיגר אליו אדמו"ר הריי"צ את תרומתו בצירוף מכתב בו הוא מורה גם לאנ"ש באיזור לתרום:

"...ומבקש הנני את אנ"ש שיי אשר בוויילנה ואגפיה וגלילותיה אשר ישתתפו בפועל, בגשם וברוח, בכלכלת ובהחזקת התלמודי תורה והחדדים יצ"ו" (אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ ח"א עמוד קב).

מכתבו של הרבי פורסם בהבלטה בעיתון "דאָס וואָרט" (גיליון 229) שיצא לאור בוויילנה באותם ימים.

"לבבי שפכתי לפני הגר"ע"

בחורף תרפ"ט החל אדמו"ר הריי"צ לעורר אודות משלוח מצות ליהודי ברית המועצות. באותן שנים בהן שלטו הקומוניסטים בבריה"מ, כמעט ולא נאפו מצות כשרות, מה גם ששנת תרפ"ט הייתה שנת בצורת וליהודים – שרובם היו במצב

הרבי הגיע בשליחות אל הגר"ע

הרבנים דלטביה; הרב אברהם דובער כהנא שפירא אב"ד קובנה ויו"ר אגודת הרבנים דליטא".

גם לאחר איסוף הכספים, רוב העבודה נותרה עוד לפני הרבי הריי"צ. הרבי וכמה מחשובי החסידים, בשיתוף פעולה עם הגר"ח"ע, עבדו ללא לאות כדי להשיג רישיונות. לאחר מאמצים רבים בהפעלת קשרים, המצות והסיוע לפסח נשלחו ליעדם ויהודי רוסיה זכו אף הם לשבת סביב שולחן הסדר עם מצות ושאר מטעמים.

את המבצע המסובך סיכם הרבי הריי"צ במכתבו מכ"ז ניסן:

"נשלחו כ"ח מרכבות [קרונות רכבת] מצה אפויה, וחמשה אלפים שש מאות שמונים ותשעה חבילות קמח של פסח, וגם עזרה במזומן".

בשנה שלאחר מכן, המצב בברית המועצות רק הלך והחריף. ליהודי רוסיה הייתה סכנה בעצם קבלת חבילות המצות. שלטונות ברית המועצות התירו רק לקרובי משפחה לשלוח לקרוביהם בברית המועצות חבילות של 5 ק"ג קמח כשר לפסח, בכדי שיאפו מהן מצות לבני המשפחה בלבד. אדמו"ר הריי"צ נחלץ חושים גם הפעם, וביחד עם הגר"ח"ע והיחפץ חיים פעלו שבכל קהילה יתארגנו יהודי המקום לשלוח חבילות קטנות של קמח לפי משפחות.

בשנים הבאות המשיכו השלושה בפעולות משותפות למשלוח מצות בדרכים שונות. במקביל, באותן שנים עסקו השלושה בפעולות כבירות בכדי לארגן עזרה ליהודי ברית המועצות במשך כל ימות השנה. הוקמו ועדים מיוחדים בפולין, ליטא ולטביה והסיוע שנשלח הציל נפשות.

הרבי והגר"ע רוקדים יחדיו

רבים מרבני ואדמו"רי אירופה היו בקשר מתמיד עם הרבי הריי"צ שהתגורר באותה תקופה בריגה אבל ערך ביקורים תדירים במדינות אירופה השונות, שם פגש ברבים מהרבנים והאדמו"רים. אולם מעל הגוורדיה התורנית הרחבה, ניצבו בזהרם אדמו"ר הריי"צ, החפץ חיים והגר"ח"ע, שהעולם התורני רחש כלפיהם הערכה עצומה, כפי שאפשר ללמוד מאפיזודה הבאה.

ביומנו, מתאר הרבי הריי"צ את השתתפותו באסיפת הרבנים בניו יורק ביום כ"ב בכסלו תר"ץ וכותב גם את דבריו

הקצרים באסיפה:

"ראשית כל אברך את ה' אשר זיכני לראות כנסיה גדולה, כן ירבו, אשר זכיתי לראות כמותו אין דער אלטער היים [בבית הישן]", הזכרה לרבותינו הגאונים, כ"ק אאמו"ר [הרש"ב], הרה"ג ר' חיים [מבריסק], ויבדלו לחיים טובים הגאון החפץ חיים והגר"ח"ע..."

הגר"ח"ע ישב פעמים רבות עם אדמו"ר הריי"צ באסיפות חשובות, וקרה גם שהשניים רקדו יחדיו בשמחה גדולה לעיני החסידים.

היה זה בחודש סיוון תרצ"ב, באחת מסעודות הישבע ברכותי של מרת שיינא הי"ד, בתו של אדמו"ר הריי"צ שנישאה לרב מנחם מענדל הורנשטיין, נכדו של אדמו"ר המהר"ש. הרב יצחק דובער אושפאל שהיה נוכח במקום סיפר: "רבים התענגו על המחזה המרהיב, איך שרבנו [הריי"צ] עם ר' חיים עוזר רקדו יחדיו במשך זמן".

הרבי מה"ס והגר"ע

זכה הגאון רבי חיים עוזר, והוא הכיר גם נשיא נוסף בשושלת נשיאי חב"ד, הלא הוא הרבי מלך המשיח, עוד בטרם עלותו על כס הנשיאות. במשך השנים נפגש הגר"ח"ע עם הרבי מספר פעמים.

הפעם הראשונה הייתה כנראה בעת היות הרבי נער כבן 16 בבית הורויו, בימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר הגאון שהה כפליט בעיר יקטרינסלב. בתקופה זו עמד בקשר רצוף עם רב העיר הגאון רבי לוי יצחק, אביו של הרבי, ובאותם ימים היה

הרבי כבן שש עשרה ושהה בבית אביו.

במשך השנים ידוע כי הרבי פגשו כמה פעמים בהזדמנויות שונות. כמה אנקדוטות ממפגשים אלו נביא כאן.

סיפר הרה"ח ר' זושא וילימובסקי (יהפרטיון) ע"ה:

"פעם שלח כ"ק אדמו"ר הריי"צ את הרבי אל רבה של וילנה, הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי. כאשר הגיע לבית המדרש, תלמידי הישיבה ידעו שהוא חתן הרבי מליובאוויטש והתחילו לשאול אותו שאלות בלימוד, אך הרבי לא ענה. כשראו שאינו עונה, התבטאו בתגובה כי בחב"ד לא לומדים.

"לאחר שסיים הרבי את פגישתו עם הגר"ח"ע, נכנס שוב לבית המדרש והפעם השיב על כל השאלות שנשאל קודם לכן. כל הסובבים, התפעלו מהגאונות והעמקות שניכרה מדברי הרבי, ואחד הבחורים אף הלך לקרוא להגר"ח"ע וסיפר לו על הגאון הצעיר.

"הגר"ח"ע יצא מחדרו וכאשר שמע על השתלשלות הדברים, שאל את הרבי מדוע לא השיב בתחילה ונתן מקום לזלזול רבני ובמשפחתו. הרבי השיב כי כיוון שבא בשליחותו של חמיו הרבי, הרי עד שלא ביצע את השליחות, אין הוא רשאי להתעסק בשום דבר אחר".

סיפור דומה (ואולי זה אותו סיפור בגירסה שונה), סיפר אחד מתלמידיו המובהקים של הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ: "פעם צירפני מורי ורבי לנסיעתו מקמעניץ לווילנה לביקור אצל הגאון רבי

ועמו מכתב מהרבי הריי"צ לרבי חיים עוזר על מנת שיחתום עליו, והוא היה מופנה לאחד מבעלי הבתים בוילנה.

הכיר יקר ערך הישיבה

חסידי חב"ד בעיר מגוריו של הגאון – וילנה – היו מטבע הדברים בקשר טוב עמו. אחד העסקנים החב"דיים – הרה"ח ר' מענדל לוי"ן הי"ד שכיהן גם כחבר ועד הקהילה היהודית – נחשב היה לאחד ממקורביו, כפי שמספר הרה"ח ר' שמעון גולדמאן:

"ר' מענדל לוי"ן היה חבר בועד הקהילה של וילנה ובתור שכזה נמנה על מקורביו של רב העיר הגאון הרב חיים עוזר גרודזינסקי. ר' מענדל לוי"ן היה עסקן חרוץ וירא שמים אמיתי והביא כבוד רב לליובאוויטש".

בעת הקמת ישיבת 'תומכי תמימים' בוילנה בחודש אייר תרפ"ז, סייע הגאון לייסודה ודאג אף שהישיבה תקבל סיוע מוועד הישיבות בליטא, ארגון שהוא עמד בראשו. התקציב עמד על 25 דולרים והוא הופסק כעבור כשלוש שנים, לאחר שהנהלת הישיבה שלחה משולח שיקבץ עבורם כספים בנפרד, דבר שלא היה לרוח מנהלי וועד הישיבות.

וועד הנהגת הישיבה פנה לרבי הריי"צ, והרבי אכן החל לפעול על מנת להחזיר את המצב לקדמותו. לצורך זה ביקש מחברי הנהלת הישיבה לפנות להגר"ע. הרבי ביקש לצרף למשלחת את הגביר הרב שניאור זלמן זעליגסאן, שהתגורר בסמיכות לביתו של הגר"ע ברחוב הוילנאי בוילנה:

"יבחרו מלאכות של שלשה חברי ההנהגה וידידנו הגרש"ז שי זעליגסאן אחד מהם, לבקר את הגר"ע שליט"א, לבקשו כי על זמן הבע"ל יוסיפו ולכלל הפחות יגדילו סך חמשים דולרים לחודש, ולא אפונה אשר בידעו המצב על אתר, ואשר ידע כי בעזה"י יעשו מחלקה נוספת של תלמידים שי הלומדים לעצמם בודאי ישתדל בכל האפשרי למלאות מבוקשם הטוב" (אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ ח"י"ג ע' רד).

במקביל שלח הרבי הריי"צ מכתב בקשה מיוחד אל הגר"ע:

"וועד ישיבת תו"ת [תומכי תמימים] דליובאוויטש בוילנה... הודיעה לי מזמן לזמן את היחס המעולה של כת"ר [כבוד תורתך] שליט"א אל המוסד המשובח יצ"ו, והתמיכה מועד הישיבות בסך כ"ה שקלים לחודש ואף

הגאון הליטאי דאג לישיבה החב"דית. תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' בוילנה

האברך החב"די שהגאון התפעל ממנו. הרב שמואל זלמנוב בימי המלחמה עם תלמידיו בוילנה

חיים עוזר זצ"ל. רבי ברוך בער נכנס לחדרו של רבי חיים עוזר ואני המתנתי בחוץ ובאותה שעה היו שם כמה תלמידי חכמים, ולפתע בא אברך שלשאלתנו הציג עצמו כחתנו של הרבי מליובאוויטש, ואמר שיש לו שליחות מיוחדת מחותנו הרבי.

"הסברנו לו כי רבי ברוך בער נמצא בפנים, ובינתיים התחלנו לשוחח בענייני לימוד, והקשינו כמה קושיות, והאברך לא הגיב במשך כל הזמן. לפתע נפתחה הדלת, ומשהבחין ר' חיים עוזר באברך, שאלוהו למטרת בואו, וכן על נושא שיחתם בחוץ.

"האברך חזר על כל הקושיות שנשאל ובשפה ברורה השיב על כל השאלות שנשאל. רבי ברוך בער התפעל מאוד מדברי התורה של האברך, ומיד הציע לו שישע איתו לישיבת קאמניץ ושם הבטיחו שיהיה גדול בישראל. משהסביר לו האברך שאין באפשרותו למלא בקשתו, ראיתי שרבי ברוך בער פרץ בבכ"י.

האברך הלא הוא הרבי מה"מ, הגיע

"זו האונות"

בדור הקודם, היה בליטא יהודי מגזע חסידי חב"ד ששם משפחתו היה "בימבד". באחד הימים קיבל אותו חסיד מכתב מהרבי הריי"צ ובמכתבו צויין שם משפחתו בתוספת ציון ראשי תיבות מעל. ניסה החסיד לפענח את פשר ציון זה, אך לא עלה בדעתו.

ניגש אפוא אל הגר"ע, בתקווה שהוא יצליח לפענח עבורו את תעלומת הדבר, אך גם ר' חיים עוזר לא מצא פתרון, ויעץ לו לשאול את הרבי בעצמו פשרו של דבר.

מענהו של הרבי היה מפתיע. הרבי גילה לו שיסוד שם משפחתו הם ראשי התיבות – במהרה יבוא משיח בן דוד! כשהלה הראה את התשובה לגר"ע, נענה בהתלהבות ואמר:

"אה, זו גאונות".

נשיא בישראל - כולם אבלים

בתחילת חודש מנחם אב ת"ש, נפטר הגאון הגדול רבי חיים עוזר, מראשי היהדות החרדית בליטא ומקברניטיה הבולטים. רוחות המלחמה כבר נשבו באירופה, אם כי טרם הגיעו לווילנה עצמה. אף על פי כן, אבל כבד ליהודים בכל מקום אליו הגיעה השמועה.

זמן קצר לאחר מכן כתב אדמו"ר הרייז"צ מכתב אבל:

"אל קהל עדת ישראל

ה' עליהם יחיו

"נשבר ונדכה הנני מהבשורה המעציבה מהאסון הנורא אשר קרה אותנו, כל קהל עדת ישראל, בפטירתו של הגאון האדיר שר התורה מרן ר' חיים עוזר, תנצב"ה.

"נשיא בישראל כל עם אלוקי אברהם אבלי, והמקום ינחם אותנו כולנו בתוך אבלי ציון וירושלים.

"דברים אין לי במה להתנחם, ומה גם לנחם אחרים, אבל זאת עלינו כולנו לדעת כי אותה העבודה הקדושה אשר עבד המנוח הגר"ח"ע להציל תלמידי חכמים ותלמידי הישיבות וראשי הישיבות, ה' עליהם יחיו, עלינו להמשיך ביתר שאת וביתר עוז...".

כאמור, מסכת קשרים עניפה והדוקה שררה בין הגאון לבין נשיאי חב"ד בדורו. מסתבר כי מה שנחשף בשני פרקים אלו, זה רק טפח מכלל מסכת העבודה המופלאה, מערכת המכתבים והיחס ההדדי ששרר בין רבותינו נשיאנו לגאון זצ"ל.

יריעת היחסים הללו נרקמה בפרק זה וקודמו, זאת על פי רצונו והוראתו של הרבי מה"מ, שביקש להביא זאת לכל מקום ומקום.

מקורות לשני הפרקים: "קונטרס ומעיין",

"אגרות-קודש אדמו"ר הרש"ב", "אגרות-קודש אדמו"ר הרייז"צ", "ספר השיחות תש"ד", "ספר השיחות תר"ץ", "אגרות קודש הרבי מה"מ כרך י"ט", "התועדויות תש"נ כרך ד", "תולדות אדמו"ר הרש"ב", "תולדות אדמו"ר הרייז"צ", "ימי מלך", "ממלכת התורה", "נשיאי חב"ד ובני דורם", "תולדות לוי יצחק", "אגרות אחיעזר", "תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית", "הפרטיזן", "יהדות ליטא", "התמים" (וורשה), "בית משיח", "התמים" (מוסף בית משיח).

"יסוד מרכז העבודה ומרכז העסקנות לטובת כלל ישראל"

בחורף תרפ"ט היה מי שערער על משרתו של הגר"ח"ע כרבה של וילנה. הרבי הרייז"צ נחלץ להגן עליו, ושיגר מכתב לאחד האישים הנוגעים בדבר, המסביר את מעלתו של הגר"ח"ע כמי שעמל במשך עשרות שנים למען כלל ישראל:

"הלא הוא אחד המיוחד מעסקני הכלל, העומדים בעד הדת, התורה וכלל ישראל... הלא גם שלושים שנה קודם, בעת אשר נשיאי ישראל עמודי התורה, מנורת המאור, הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [אדמו"ר הרש"ב], הגאון ר' דוד מקרלין, הגאון ר' אליהו חיים מלודז', הגאון ר' חיים מבריסק עוד ועוד, היושבים בסתר עליון, זי"ע, יבדל לחיים טובים וארוכים היה הגאון רח"ע שליט"א ראש העסקנים, וכולם זי"ע הביטו עליו כאל יסוד מרכז העבודה ומרכז העסקנות לטובת כלל ישראל, וחלקו לו כבוד נעלה.

"כל זה מה שזוכר אני במשך שלושים ושתים שנים, משנת תרנ"ז – שנה ראשונה להתחלת עבודתי בעסקנות הכללית, וכמה שמעתי מפי מגידי אמת הני שלוחא דרבנן שבאו בשליחותם של הגאונים ר' אליהו חיים, ר' חיים [מבריסק] ור' אליעזר מטעלז' זי"ע, לליובאוויטש, להתיעץ בענייני הכלל, אשר הרבו בשבחו של הגר"ח"ע שליט"א ובגודל יקרת תפארת הכבוד אשר כיבדו הגאון ר' יצחק אלחנן [ספקטור] זצ"ל.

"האם אחר ארבעים או יותר שנים של עבודה נמרצה כזו לטובת הכלל... נערים יתעללו בו, ויסבו ביזיונות כאלו, וממי, הלא כל השומע ישתומם על דבר נורא ומבהיל כזה".

המילים במכתב מבהיל זה, מדברות בעד עצמן...

שנמלטו לווילנה מיישיבות 'תומכי תמימים' בפולין. אחד מראשי הישיבה ומנהליה באותם ימים היה הרב החסיד ר' שמואל זלמנוב, שהיה גם עורך הבטאון 'התמים'.

כאשר פגש הגר"ח"ע את הרב זלמנוב, אחזה בו התפעלות גדולה. "אברך כה צעיר עורך את 'התמים'?! שאל בהתפעמות. הרב זלמנוב היה אז בן 36 בלבד וכבר ערך את חוברות 'התמים' בהן נכתבו פלפולים עמוקים ממיטב הלמדנים החב"דיים. מהתבטאות זו למדו החסידים בוילנה, כי הגאון הליטאי קרא היטב את חוברות 'התמים' שיצאו לאור בהוראת הרבי הרייז"צ, והיו גדושות במאמרי נגלה וחסידות ובסיפורי חסידים.

בימי המלחמה דאג הרבי הרייז"צ לסייע לתלמידי 'תומכי תמימים' שהגיעו לווילנה כדי לצאת מאירופה הבווערת. נעשו מספר ניסיונות לעזור להם בדרכים שונות, וביניהם נשקלה האפשרות לקבל "סרטיפיקטים" לעלות לארץ הקודש.

כמות של אישורים כאלו הייתה צריכה להגיע מאת הרב הראשי לישראל הרב יצחק אייזיק הרצוג אל ועד מיוחד בנשיאות הגר"ח"ע, והרבי הרייז"צ ביקש משניהם כי יקצו לתמימים והר"מים שלהם לכל הפחות מאה "סרטיפיקטים". בסופו של דבר, התכנית לא יצאה לפועל וחלק מהתלמידים הצליחו לבסוף לצאת מווילנה ושהו בשנחאי בזמן המלחמה, היתר נספו.

כי מצער הוא, אבל מאד התענגתי על הרוח חיבה השוררת בהנהגה זו, ומקרב לבי הודיתי לכת"ר שליט"א על זה, ובזה ראיתי את כל הטוב אשר אחפוץ לראות בהנהגות קהלות אשר אני"ש ש"י שוכנים שמה לטובה ולברכה בגו"ר [בגשמיות וברוחניות].

"אמנם מפאת הדוחק הנורא והלחץ השורר הוכרחה ועד ההנהגה לשלוח משלוח, ובשביל זה נגרע חלקם הפעוט... ולעומת הנאתי הקודמת כאמור סבלתי ואסבול צער מזה, ובזה הנני פונה בבקשתי לכת"ר ידיד נפשי שליט"א להשתדל עבור הישיבה" (אגרות קודש אדמו"ר הרייז"צ ח"י"ג ע' רה).

כיצד הגיב הגר"ח"ע אין אנו יודעים, ובכל אופן בשנים הבאות המשיכה הישיבה לקבל תקציב קבוע מועד הישיבות, כפי שאפשר ללמוד מדיווח שכתב הרב אליהו וויץ, מייסד הישיבה ומנהלה. הדיווח התפרסם בביטאון 'התמים' בחודש כסלו תרצ"ו:

"גם הגאון הרב ר' חיים עוזר גרודזינסקי שליט"א, הכיר יקר ערך הישיבה וקצב לה תקציב חודשי מקופת ועד הישיבות..."

עם פרוץ המלחמה

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה בשלהי שנת תרצ"ט, נסגרה הישיבה ותלמידיה נפוצו, אולם כעבור זמן לא רב נפתחה הישיבה בשנית על ידי תלמידים ומי"ם